

2020 – 2021 EĞİTİM ÖĞRETİM YILINDA ÖĞRETİM PROGRAMLARI UYGULAMALARINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR

GİRİŞ

2019 yılının son ayında Çin’de başlayan koronavirüs (Covid-19) bulaşısı dünyada bir kasırğa hızıyla evrilmiştir. Bu kasırğanın güncel sonuçları yanında sosyokültürel, politik, ekonomik ve şu anda öngörülmeven boyutlarda dünyayı etkilemesi ihtimali vardır. Şüphesizdir ki eğitim de bu kasırğanın içinde kalmış ve Covid-19 bulaşısı insanların eğitime bakış açısını ve eğitimi yorumlama şeklini ve uygulamalarını değiştirmiştir.

Bulaşı ile beraber gündelik hayatın akışı ve ritmi değişmiş, bulaşının etkisini azaltmak ve yayılımını yavaşlatmak için esnek çalışma, evden çalışma, dönüşümlü çalışma gibi uygulamalara geçilmiştir. Bu önlemler çerçevesinde temasın olabileceği yerler kapatılmış, okullar ve üniversiteler de bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Covid-19 bulaşısı dünyada ve ülkemizde de eğitim sistemini eğitimin devamlılığını sağlamak adına hazırlıksız yakalamıştır. Bunun sonucu olarak öğrencilerin; okullarından, öğretmenlerden ve diğer öğrenenlerden fiziksel olarak ayrıldığı görülmüştür. Bunun yanı sıra kriz süresince (acil) uzaktan eğitim ile ilgili yanlış bilgilerin virüs ile aynı hızda yayıldığı; bu kavramlar üzerine argümanlar yaratılarak alınan kararlarla kriz yönetiminin sağlanmaya çalışıldığı gözlenmiştir.

Bu bağlamda, uzaktan eğitime yönelik oluşabilecek olumsuz algının ve uzaktan eğitimi ilk defa tecrübe eden öğrenci ve öğretmenlerin yaşayacakları olumsuz deneyimlerin engellenmesi adına, kavramların tartışılmasının ve anlaşılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Genel anlamda salgın psikolojisinin *korku, açıklama ve eyleme geçme* olmak üzere üç aşaması vardır. Bu açıdan bakıldığında **“acil uzaktan eğitim”** uygulamaları eğitim ile ilgili paydaşların *eyleme geçme* aşaması olarak nitelendirilebilir. Söz konusu kavramlar etrafındaki tartışmaları daha iyi anlayabilmek ve açıklayabilmek için **“acil uzaktan eğitim”** ve **“uzaktan eğitim”** kavramları arasındaki önemli ayrıtlardan bahsetmek gerekmektedir. Bu iki

kavram her ne kadar birbirine benzer görünse de birbirlerinden ayrılan ince ama önemli ayrımlara sahiptir

- Birinci ayırım, **acil uzaktan eğitim** bir zorunluluktur. Buna karşın **uzaktan eğitim** bir seçenektir.
- İkinci ayırım, **acil uzaktan eğitimin** ihtiyaca yönelik geçici çözümler üretmeye çalışması, **uzaktan eğitimin** ise yaşam boyu öğrenme çerçevesinde süregelen ve kalıcı çözümler üretmeye çalışmasıdır.
- Üçüncü ayırım, **acil uzaktan eğitim** kriz zamanında eldeki olanaklarla eğitimi ayakta tutma çabası, **uzaktan eğitim** ise alana özgü kuramsal ve uygulamaya yönelik birikimleri belirli bir amaç doğrultusunda, planlı ve sistematik etkinliklerle eğitimin sürdürülebilir hale getirme çabasıdır.
- Dördüncü ayırım ise **acil uzaktan eğitim** kavramının İngilizce karşılığı olan **“emergency remote education”** kavramı ile **uzaktan eğitim** kavramının İngilizce karşılığı olan **“distance education”** kavramlarıdır. Uzaklık kavramı Türkçe’de aynı kelime ile ifade edilse de **“remote”** kavramı fiziksel uzaklığa vurgu yaparken **“distance”** kavramı fiziksel, etkileşimsel ve psikolojik uzaklığa vurgu yapmaktadır.

2

Bakanlığımızın Mart 2020’den günümüze okulların kapalı olduğu dönemde yaptığı **“acil uzaktan eğitim”** olarak tanımlanabilir. Günümüzden itibaren ise dönüşümlü eğitim modeline destek sağlayacak **“uzaktan eğitim”** olarak tanımlanabilir.

Bulaşı sonrası yeni normal döneminde, planlı eğitsel eylemlerin **“harmanlanmış öğrenme”** (*blended learning*) uygulamalarının yanı sıra **“HyFlex”** (*Hybrid Flexible*) uygulamalarına doğru bir yönelme olacağı öngörülmektedir. Çevrimiçi (Online) uzaktan eğitim uygulamaları eğitimde açıklık, erişilebilirlik, esneklik gibi çözümler sunmasına rağmen **öz-yönelimli** (*self-directed*) ve **öz-yönetimli** (*self management*) becerileri gerektirmesi, yeni normal döneminde öğrencinin hangi içeriğe nasıl erişebileceğini seçmesi yönünden **HyFlex** öğrenme modelini öne çıkarmaktadır. Bununla beraber, özellikle öz-yönelimli ve öz-yönetimli öğrenme becerilerini gerektiren uygulamaların daha çok yetişkin öğrenenlere hitap ettiği, K12 düzeyinde yapılan uygulamalarda öğrencilerin desteklenmesinin ve rehberlik edilmesinin anlamlı öğrenme deneyimleri sağlanabilmesi açısından önemli olduğunun altı çizilmelidir.

Çok uzun zaman etkisi sürebilecek bu bulaşı ile tarihin en büyük sosyal deneyi yaklaşık 1,6 milyar öğrenciyle doğal bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu süreçle birlikte oluşan tecrübelerin uzun vadede genel eğitim paradigmasına yansımalarının olması kaçınılmazdır. Her kriz devamında bazı fırsatları doğurur. Bu bağlamda birçok başarısızlığın yanında başarı hikayeleri ve edinilen tecrübeler bir fırsata çevrilebilir. Bununla beraber, bulaşından ders çıkarabilmek için yaşananları eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmek ve yeni politikalar geliştirmek elzem hale gelmiştir.

Bu bağlamda öğretim programlarının uygulamasında bir takım yeni bakış açılarının tarifinin yapılması gereklidir. Geleneksel yöntem ve tekniklerin dışında alternatif uygulamaları denemek ve eğitimi bir süreç olarak değerlendirmek artık yüksek sesle düşünülmelidir.

ÖĞRETİM PROGRAMLARININ UYGULAMASINDA TEMEL BEKLENTİLER

Öğretim Programı Nedir?

Eğitim biliminde öğretim programı ya da daha sıklıkla telaffuz edilen şekliyle müfredat Arapça bir kelime olan **“müfret” (tekil-birey)** sözcüğünden türetilmiş olan ve **“tekil olguların arka arkaya sıralanmasından oluşan program, plan”** anlamındadır. Geniş bir anlatımla okullarda hangi konuların öğretileceğini, bunun hangi sırayla verileceğini gösteren eğitim planıdır. Diğer bir anlatımla ise öğretimin bireyselliğine vurgu yapmak gerekmektedir.

Bu bağlamda öğretim programlarının öğrenci merkezli olarak nitelediğimiz eğitim anlayışına da uygun olarak bireyselleştirilmesi gündeme gelir. Ancak bir programın bireysel hazırlanması mümkün değildir. Bunu sağlayacak olan yani programları bireyselleştirecek olan öğretmendir. Öğretmen müfredatı yorumlayarak, öğrencinin özelliklerini, çevresel faktörler ve diğer etkenleri göz önüne alarak her öğrenciye uygun hale getirir. Bunu bir süreç olan eğitimi gerçekleştirirken farklı öğretim yöntem ve teknikleri kullanarak ve yaptığı ölçme ve değerlendirme uygulamaları ile yerine getirir. Bu nedenle de öğretmenin programa vakıf olması beklenir. Sürecin sonunda ise **öğrenme** gerçekleşir.

Öğrenme Nedir?

Okuma, gözlem yapma ve yaşayarak bireyin kendisinin edindiği veya başkalarından aldığı bilgi ve duygu gibi olguların düşünce ve davranışlarda yarattığı kalıcı değişimlere **öğrenme** denir. Bu bağlamda öğrenme giderek gelişen bir süreçtir.

Bireylerin öğrenmesinin birçok yolu vardır. Bazı öğrenme yöntemleri diğerlerinden daha kalıcı öğrenmeye yol açabilir. İşte bu da öğrenme – öğretme sürecinin bireysel temelde yapılandırılmasını gerektirmektedir.

2016 – 2017 öğretim yılından itibaren TEPGE Projesi çerçevesinde hazırlanan 1-8. sınıflara yönelik öğretim programları “*öğrenciyi merkeze alan*” bir anlayışla gerçekleştirilmiştir.

Programlarda temel anlayış; bilgiyi vermek, yani içeriği anlatmak yerine öğrenme çıktılarını ve bunlarla bütünleşik becerileri ve ara disiplinleri kazandırmaya yöneliktir. Programların temel yapısı öğrenme çıktılarına dayalı bir öğrenmedir. Her ders programında çıktılar 21. yüzyıl becerileri ve ara disiplinlerle bütünleştirilerek öğrencinin 21. yüzyılda beklenen modern insan yeterliklerine sahip olmasını sağlamaya yöneliktir. Bu yapı ile öğrenci bir yandan çıktılar yoluyla temel disiplinin (dersin) yeterliliklerini kazanırken, diğer yandan 21. yüzyılda yaşam için gerekli becerileri edinmekte, öte yandan ara disiplinlerle ülkemizin kendine özgü önceliklerinin farkına varmaktadır.

Programda içerik bir araç olarak görülmektedir. İçerik, değişen dünyanın değişimleri doğrultusunda her gün yeniden yapılandığı için öğrenciler gereksinim duyacakları bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve bilgiyi paylaşma becerilerine sahip olmalıdır. Ancak bu tür bir öğretim problem çözme yeteneği gelişmiş, bilgiye ulaşma yöntemlerini kullanabilen, analitik düşünme becerilerini geliştirmiş, öğrenme yollarını bilen, ekiple uyumlu ve verimli çalışmalar yapabilen bireyler yetiştirmeyi kolaylaştıracaktır.

Öğrencilerin ve çağın gereksinimlerinin yeniden gözden geçirilerek, koşullara ve beklentilere uygun öğrenme ortamları düzenlemeleri gerekliliği her geçen gün ortaya çıktığı gibi bu bulaş döneminde daha da önem kazanmıştır. Bu amaçla çok kanallı, teknolojiyi kullanabilen ve iş birliğine dayalı bir öğrenme sürecinde öğrencilere:

- Çeşitli kaynaklardan bilgiye ulaşabilecekleri,
- Bilgiyi; problem çözme, karar verme ve planlama amacıyla kullanabilecekleri,

- Bilgiyi günlük yaşama transfer edebilecekleri,
- Teknolojiyi bilgiye erişim aracı olarak kullanabilecekleri öğrenme ortamları hazırlanmalıdır.

Temel eğitim programları değişen koşullar ve doğrular paralelinde sadece ürünü değil, öğrenme süreçlerini de değerlendirmeyi öngörmektedir. Program, her öğrencinin kendini farklı yansıtabileceği düşüncesiyle değişik değerlendirme araç ve yöntemlerini kullanmayı önerir. Bu amaçla değerlendirmede, öğretmenlerin halen kullandıkları klasik ölçme araçları (yazılı yoklamalar, sözlü yoklamalar, çoktan seçmeli testler, eşleştirmeli testler, kısa yanıt testler, ödevler vb.) yanında, süreci değerlendirme amaçlı performans görevleri, ürün seçki dosyası (portfolyo), dereceli puanlama anahtarları, öz değerlendirme, akran/grup değerlendirme, gözlem, görüşme gibi alternatif ölçme-değerlendirme yaklaşımlarına daha çok yer verilmelidir. Ancak bu tür yaklaşımlar kullanılarak TEP'te ele alınan temel becerilerin (okur-yazarlık, bilgi ve iletişim teknolojileri yeterliği, girişimcilik, araştırma ve problem çözme, eleştirel ve yaratıcı düşünme, kişisel ve sosyal yetkinlik, iş birliği) geliştirilmesi ve bu becerilerin ne ölçüde kazanılıp kazanılmadığının yoklanması sağlanır.

5

Programın Uygulanmasında Öğretmenin Rolü

- Öğretim sürecinde öğretmen ilk olarak, öğretim ortamını düzenlemek, öğrencilerin aktif olarak katılacakları etkinlikler hazırlamak ve ders saatlerinde öğrencilere **rehberlik yaparak** kolaylaştırıcı ve yönlendirici bir rol üstlenmek durumundadır.
- Öğrencilere bilgi beceri ve kişisel niteliklerin kazandırılmasına **yardımcı olmalıdır**.
- Öğretimin kalitesini arttırmak için meslektaşlarıyla **iş birliği** içinde olmalıdır.
- Öğrencilerin gelişim özelliklerini, duygu, düşünce ve becerilerini belirleme de **ailelerle görüşmeli**, onlarla iş birliği yapmalıdır.
- Öğretim etkinliklerini ve ders planlarını düzenlerken öğrencilerin **bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurmalıdır**. Uygulama sırasında bu özelliklere dikkat etmelidir.

- Öğrencilerin derse **aktif katılımlarını** desteklemeli, onların duygu ve düşüncelerini ifade edebilmeleri için sınıfta **güven ortamı** oluşturmalıdır.
- Derslerde grup çalışmalarına sık sık yer vermeli, öğrencilerin iş birliği içinde çalışmalarını sağlamalı,
- Öğrencilerin toplumun ve çağın gereği olan **üretici**, yapıcı, iş birliğine ve dayanışmaya önem veren; milli değerlerine saygı duyan ve bu değerleri yaşamaya ve yaşatmaya önem veren bireyler olarak yetiştirmelerine çalışmalıdır.
- Sınıfta **farklı yaklaşım, yöntem ve stratejiler** kullanılmalıdır.
- Öğrencilerin **doğal meraklarını** ortaya çıkarmaya ve desteklemeye, sorularla öğrenme arzularını arttırmaya çalışmalıdır.
- Öğrencilerin **hatalardan da ders almaları** için dönütleri dikkate almalıdır.
- Öğrencilerin öğretmenle ve birbiriyle **etkileşimini** korumalıdır.
- Ölçme değerlendirmede, yalnızca etkinlik sonucunda ortaya çıkan ürüne değil, öğrencilerin **öğrenme süreçlerine** de dikkat etmelidir.
- Derse başlarken; öğrencileri sunulan konuyu almaya hazır hale getirecek ısındırma çalışmaları yapılmalı, onların ne bildiği, nelere ilgi duydukları belirlenmeli ve **yeni konu bu duruma göre şekillendirilmelidir**.
- Bu yaklaşımda öğretmenler sorular ve problemler sunarlar, sonra da öğrencilerin kendi cevaplarını bulmalarına **rehberlik yaparlar**.
- Öğretmenler, öğrencilerin mümkün olduğu kadar çok yaparak-düşünerek öğrenme etkinliklerine **katılımını** sağlamalıdır.

Evinizde çocuğunuzun size gelerek oyuncağını kaybettiğini, aradığı halde bulamadığını ve sizden onu bulmanızı istediğini düşünün. Bu durumda biliyorsanız oyuncağın yerini gösterirsiniz. Fakat bunun yerinde şunu da yapabilirsiniz: Çocuğunuza oyuncağıyla en son nerde oynadığını ve hatırlayıp hatırlamadığını sorarsınız. Daha sonra oraya gidip bakmasını istersiniz. Çocuk gider oyuncağını bulur. Bulamamışsa başka nerede bırakmış olabileceğini sorarsınız. Böylece her seferinde olası yerleri kontrol eder ve sonunda oyuncağını bulur.). İşte böyle bir durumda çocuk, oyuncağını ya da başka bir şeyi kaybettiğinde onu bulmak için ne yapması gerektiğini de öğrenmiş olur.

- Rehber öğretmenler, programın ara disiplinlerle ilgili kazanımlarının sınıflarda etkili işlenmesi için, sınıf öğretmenleriyle **yakın iş birliği** içinde olmalıdır.
- Öğretmenler sadece ders kitabındaki etkinliklere bağlı kalmamalı, öğretmenlerin gerek bireysel gerekse zümre halinde geliştirdikleri etkinlikleri de kullanılmalıdır.
- Programda yer alan beceriler ve ara disiplinler ilgili ders çıktılarıyla **ilişkilendirilmelidir.**
- Bu bağlamda, ders planlarında sadece mihver ders ile ilişkilendirme yapılmamalı beceriler, ara disiplinler ve diğer tüm derslerle ilişkilendirmeye gidilmelidir.
- Ders içi-ders dışı ilişkilendirme, tamamlayıcılık ilkesinin bir gereği olup, hatırlatma, kavratma, diğer dersler ve gerçek yaşamla bağlantı kurma amacına dönük olmalıdır.

2020 – 2021 öğretim yılı dünya çapında yaşanan Covid-19 bulaşısı nedeniyle ülkemizde de çeşitli tedbirler alınarak başlamıştır. Bu tedbirler çerçevesinde okullarımızdaki nüfus yoğunluğunu azaltmak amacıyla dönüşümlü eğitim uygulaması yapılacaktır. Bu çerçevede de öğretim programlarının uygulanmasında birtakım anlayışların geliştirilmesi tartışma konusu olmuştur.

Yukarıda aktarılanlar çerçevesinde bir noktanın altını tekrar çizmekte fayda vardır. Öğretim programları birer çerçevedir. Programlar çeşitli materyaller ve araçların kullanılmasıyla öğrencilerin mevcut öğrenmelerinin üzerine yeni bilgilerin eklenmesiyle öğrenme sürecinin geliştirilmesine hizmet ederler. Bu sürecin planlayıcısı ve uygulayıcısı ise bizzat öğretmenin kendisidir.

Dairemiz yaptığı çalışma ile 2020-2021 öğretim yılının akademik çalışma takviminin başlangıç tarihi olan 1 Eylül 2020 tarihinden başlamak üzere her sınıf düzeyinde 1-8. Sınıflara yönelik öğretim programlarını haftalık olarak periyotlandırmıştır.

<http://talimterbiye.mebnet.net/Ogretim%20Programlari/ogretim-ana.html>

Bu çerçevede programların uygulanması ile ilgili esasları şu hususların dikkate alınması önemlidir.

- Her programın belirli öğrenme çıktıları vardır. Programa ait çıktıları, kavramlar, ara disiplinler ve çeşitli beceriler ile ilişkilendirilerek kullanılan materyallerin (ders kitapları) içeriği oluşturulmuştur. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus programda verilen öğrenme çıktılarına ulaşmak için materyalin nasıl ve ne kadar kullanılacağına dikkat edilmesidir. Örneğin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinin ilk ünitesi olan “Geçmişten Günümüze Kültürel Mirasımız” ünitesinin 9 öğrenme çıktısı ve bunlarla ilişkilendirilmiş 3 kavram ve 4 beceri söz konusudur. Buna göre; Öğrencinin Lefkoşa’nın etrafının neden surlarla çevrili olduğunu bilmesi beklenir. Ancak surlarda kaç burç olduğu veya bunların isimlerinin neler olduğu **anlamalı bir beklenti değildir.**
- Dönüşümlü öğretim uygulamasına bağlı olarak müfredatın yetişmeyeceği düşüncesi doğru bir düşünce değildir. Yukarıda da açıklandığı gibi programın **temel öğrenme çıktılarına bağlı kalınması** ve temel becerilerin kazandırılması üzerinde durulması halinde müfredatın yetiştirilmesi için yeterli süre vardır. Kitaba bağımlı öğretimden ve her bilginin öğrenilmesi gerektiği anlayışından vaz geçilmesi ve çıktıları temel alan doğru ders planlaması ve etkinlik destek uygulaması ile dönüşümlü gruplar arasında uyumlu bir ilerleme sağlanması mümkündür. Örneğin Türkçe dersinde anlama becerisi ile ilgili her metin üzerinde çalışmak yerine seçilen metinler üzerinde çıktıları bağlı anlama çalışması yapmak planlanabilir. Yüz yüze olmayan gruplara da ev ödevi olarak aynı çalışma verilebilir.
- Çoğunlukla program temelli değil, materyal temelli planlama yapıldığı için kitaplara bağlı olarak ilerlemeye çalışma yanlılığı oluşmaktadır. Oysa programlar bütünlüklü bir yapı içermesinden dolayı bir alt ve bir üst sınıf konularını da kapsamaktadır. Örneğin Doğal Sayılar ve İşlemler konusunda “*Toplama işleminde yuvarlama yaparak işlemin sonucunu tahmin eder*” öğrenme çıktısı hem ilkokul 5. sınıf hem de 6. sınıf seviyesinde işlenmektedir.

- Programlar Akademik çalışma takvimine göre okulların açılış tarihi 1 Eylül olarak hazırlanmıştır. Ancak daha sonra Sağlık Üst Kurulunun aldığı karar neticesinde ötelenmiştir. Dolayısıyla aradan geçen sürede uzaktan senkron veya asenkron uygulamalar ile işlenen konuların öğrenme çıktılarının kazanılıp kazanılmadığı ile alakalı olarak bir ölçme uygulanması ve bu konuların bir kısa hatırlatmasının yapılması anlamlı olacaktır.
- Konuların yetişmeyeceği ile ilgili temel kaygı özellikle belirli sınıflarda (5., 8. Sınıflarda) sürecin sonunda düzenlenen merkezi sınavlar ile alakalıdır. Merkezi sınavların kapsamı ve uygulanışı ile ilgili çalışma, öğrencilerde kaygı yaratmayacak şekilde yapılmaktadır ve ileride açıklanacaktır. Ayrıca dönüşümlü öğretimde kalabalık sınıflar yerine öğrenciye ayrılacak birim sürenin de arttığı gerçeği ortadadır. Bu husus da öğrenmenin daha kısa sürede ve daha anlamlı olma imkanını sağlayacaktır.
- Öğrencinin yüz yüze eğitimde olmadığı süreci destekleyecek platformlardaki (moodle ve tv yayınları) uygulamalar ders planlarına eklenmelidir. Bu araçlar pekiştirme ve ödev verme olarak kullanılabilir.
- Öğretmenlerin, kalıcı öğrenmeyi sağlamak ve öğrenme performansını değerlendirmek amacıyla klasik (geleneksel) değerlendirme uygulamalarının dışında, alternatif ölçme ve değerlendirme çalışmalarına da yer vermeleri önerilmektedir. Alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemleri ile ilgili olarak dairemizin internet sitesindeki materyaller takip edilebilir. <http://talimterbiye.mebnet.net/program-gel-birimi/ana.html>

SONUÇ

2020-2021 Öğretim yılı, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de ilklerin yaşanacağı bir süreç olacaktır. Bu sürecin ideal bir akış örneği maalesef ki dünyada da yoktur. Bu süreçte önemli olan öğrencilerimizin akademik gelişimi yanında, sağlıklarının korunması ve sosyokültürel gelişimlerinin sürdürülmesidir. Bu iki olgunun destekleneceği en önemli yer ise okullardır.

Bunun yanında bulaş dönemi okulların ve öğretmenlerin bir diğer önemli misyonunu da ortaya koymuştur. Geleneksel bilgiyi aktarıcı rolü haricinde öğrencilerin öğrenmeyi öğrenme becerilerinin artırılması gerekliliği bu dönemde aleni olarak ortaya çıkmıştır.

Öğrenme bir süreçtir ve hedef kalıcı öğrenmeler yaratmak için gerekli ortamları oluşturmaktır. Öğrenme sadece seçenekler üzerinden ölçülebilen bir kavram değil hayat boyu devam eden bir yolculuktur.

Kaynakça

Aktan, C. C. (2007). Yüksek Öğretimde Değişim: Global Trendler ve Yeni Paradigmalar.

C.Can Aktan (Ed.), Değişim Çağında Yüksek Öğretim. İzmir: Yaşar Üniversitesi Yayını. <http://www.canaktan.org/egitim/global-trendle/aktan-trendler.pdf>

Ali, W. (2020). Online and Remote Learning in Higher Education Institutes: A Necessity in light of COVID-19 Pandemic. *Higher Education*, 10(3), 16-25. <https://doi.org/10.5539/hes.v10n3p16>

Alipio, M. (2020). Education during COVID-19 era: Are learners in a less-economically developed country ready for e-learning?. SSRN. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3586311>

Allen, J., Rowan, L., & Singh, P. (2020). Teaching and teacher education in the time of COVID-19. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 48(3), 233-236. <https://doi.org/10.1080/1359866X.2020.1752051>

Almaiah, M. A., Al-Khasawneh, A., & Althunibat, A. (2020). Exploring the critical challenges and factors influencing the E-learning system usage during COVID-19 pandemic. *Education and Information Technologies*. <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10639-020-10219-y.pdf>

Anderson, J. (2020). The coronavirus pandemic is reshaping education. *Quartz*. <https://qz.com/1826369/how-coronavirus-is-changing-education/>

Anderson, T. (2003). Getting the mix right again: An updated and theoretical rationale for interaction. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 4(2). <https://doi.org/10.19173/irrodl.v4i2.149>

Anderson, T. (2009, June). The dance of technology and pedagogy in self-paced distance education. Paper presented at the 17th ICDE World Congress. Maastricht, The Netherlands. <https://auspace.athabasca.ca/handle/2149/2210>

Archambault, L., & Borup, J. (2020). Coming Together as a Research Community to Support Educators and Students in K-12 Online and Emergency Remote

Settings. Journal of Online Learning Research, 6(1), 1-3.

<https://www.learntechlib.org/p/216154/>

Arthur, C. (2013). Tech giants may be huge, but nothing matches big data. The Guardian. <https://www.theguardian.com/technology/2013/aug/23/tech-giants-data>

Azevedo, J. P., Hasan, A., Goldemberg, D., Iqbal, S. A., & Geven, K. (2020).

Simulating the potential impacts of covid-19 school closures on schooling and learning outcomes: A set of global estimates. The World Bank.

<http://documents1.worldbank.org/curated/en/885601592484683223/pdf/Simulating-the-Potential-Impacts-of-COVID-19-School-Closures-on-Schooling-and-Learning-Outcomes-A-Set-of-Global-Estimates.pdf>

Baran, E., & AlZoubi, D. (2020). Human-Centered Design as a Frame for Transition to Remote Teaching during the COVID-19 Pandemic. Journal of Technology and Teacher Education, 28(2), 365-372.

<https://www.learntechlib.org/primary/p/216077/>

Bates, T. (2008). What do you mean by.....? Online Learning and Distance Education Resources. <https://www.tonybates.ca/2008/07/07/what-is-distance-education/>

Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1997). Writing narrative literature reviews. Review of General Psychology, 1(3), 311-320.

Beatty, B. (2014). Hybrid courses with flexible participation: The HyFlex course design. In L.

Kyei-Blankson & E. Ntuli (Eds.), Practical applications and experiences in K-20 blended learning environments (pp. 153-177). Hershey, PA: IGI Global.

Bonk, C. J., & Graham, C. R. (2012). The handbook of blended learning: Global perspectives, local designs. John Wiley & Sons.

Borup, J., Jensen, M., Archambault, L., Short, C. R. & Graham, C.R. (2020). Supporting students during COVID-19: Developing and leveraging academic communities of engagement in a time of crisis. Journal of Technology and

Teacher Education, 28(2), 161-169.

<https://www.learntechlib.org/primary/p/216288/>

Bozkurt, A. (2017). Türkiye'de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. Açık Öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (AUAd), 3(2), 85-124.

Bozkurt, A. (2019a). Intellectual roots of distance education: A progressive knowledge domain analysis. Distance Education, 40(4), 497-514.

<https://doi.org/10.1080/01587919.2019.1681894>

Bozkurt, A. (2019b). From Distance Education to Open and Distance Learning: A Holistic Evaluation of History, Definitions, and Theories. In S. Sisman-Ugur, & G. Kurubacak (Eds.), Handbook of Research on Learning in the Age of Transhumanism (pp. 252-273). Hershey, PA: IGI Global.

Bozkurt, A. (2020). Educational technology research patterns in the realm of the digital knowledge age. Journal of Interactive Media in Education, (In Press). <https://doi.org/10.5334/jime.570>

Bozkurt, A., & Sharma, R. C. (2020). Emergency remote teaching in a time of global crisis due to CoronaVirus pandemic. Asian Journal of Distance Education, 15(1), i-vi. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3778083>